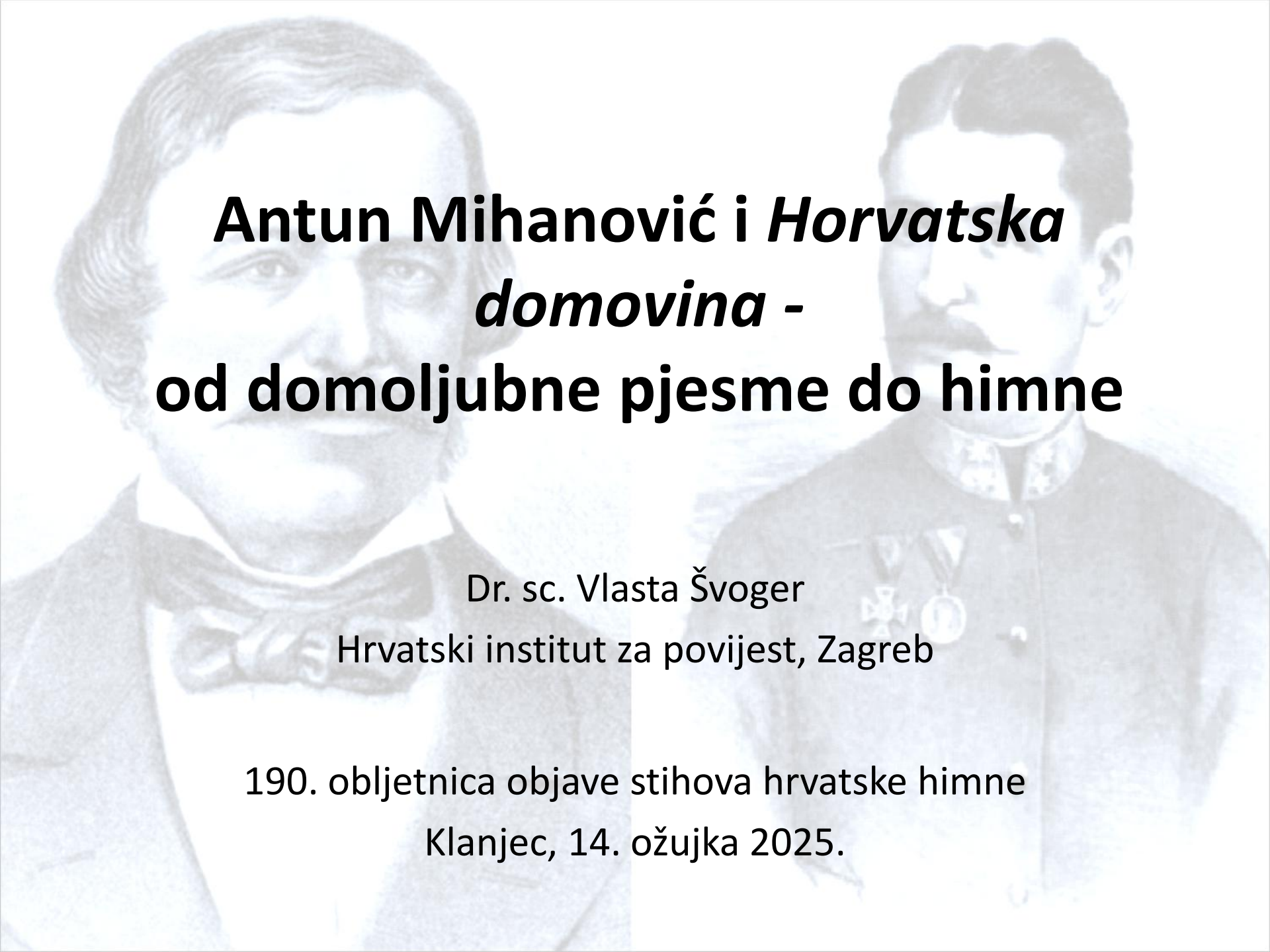

Antun Mihanović i *Horvatska domovina* - od domoljubne pjesme do himne

Dr. sc. Vlasta Švoger
Hrvatski institut za povijest, Zagreb

190. obljetnica objave stihova hrvatske himne
Klanjec, 14. ožujka 2025.

Uvod

- Brojne nedoumice vezane za hrvatsku himnu
- Brojna istraživanja
- Jelena Očak, *Antun Mihanović*, Zagreb, 1998.
- Andrija Tomašek, „*Lijepa naša*“. *Pripovijest o hrvatskoj himni*, Zagreb, 1990.
- *Antun Mihanović i njegovo doba. Zbornik radova sa znanstvenog skupa*, ur. Božica Pažur, Zagreb, 1996.
- Predavanje
 - prikaz političkih i društvenih okolnosti u prvoj polovici 19. st.
 - Antun Mihanović i *Horvatska domovina*
 - Josip (Josif) Runjanin
 - od pjesme, preko narodne do državne himne

Hrvatske zemlje u prvoj polovici 19. stoljeća

Iz knjige: V. Švoger – J. Turkalj (ur.), *Temelji moderne Hrvatske. Hrvatske zemlje u „dugom“ 19. stoljeću*, Zagreb: Matica hrvatska, 2016., str. 3

- Teritorijalna razjedinjenost Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije
- Različita dinamika razvoja, društvene strukture, službeni jezici
- Ograničena autonomija Banske Hrvatske – municipalna prava
- 1848. Bansko vijeće – prva hrvatska vlada

Političke prilike u Hrvatskoj u prvoj polovici 19. stoljeća

- Od kraja 18. st. buđenje nacionalne svijesti Mađara → proces izgradnje nacionalne države od Karpata do Jadrana; pokušaji nametanja mađarskog jezika i u Hrvatskoj
- Vlada ne potvrđuje zaključke o mađarskom jeziku u Hrvatskoj
- Postupno uvođenje mađarskog kao neobaveznog, a od 1827. kao obaveznog predmeta
- Usporedno se oblikuju obrisi hrvatskog preporodnog pokreta
- Preteče preporoda – M. Vrhovec, I. Derkos, A. Mihanović

Hrvatski narodni preporod – ilirski pokret

- 1835. – *Novine horvatzke i Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka*
- Mlada inteligencija građanskog podrijetla
- Ljudevit Gaj
- Grof Janko Drašković
- Do 1848. ostvareni najvažniji ciljevi pokreta: standardni jezik, pravopis, književnost na ilirskom jeziku, nacionalne kulturne i gospodarske institucije

NOVINE HORVATZKE.

TECHAJ I.

Dana 6. Prosinca 1835.

BROJ 1.

Is Zagreba. Dan 30. meseca Grudna 1. 1834 zaradi obcinzke y nenavadne radozli, z kojim nam je oszvenul, oszebnoga zpomnka je vreden. Y zato z izpisom veszelya nashega Horvatzke Novine radovolyno zapochimlyemo. Ov najme dan Njih Excellenzia Gozpodin Alexander Alagorich, Biskup Zagrebchki y Kraljevski Chazii Banzke Nameznik szvetechno obsluszaval je petdeszeto leto mashnihtva szvojea. K ovoj szvetechnozti vre podvecher dana 29. ob 6 vuri najpervich z velikom zvonom vu ztolnoj czirkvi, y zatem ze zkupzvonenyem po vszeh czirkvah znamenye je dano: izti vecher kaszneshe szledela je pri Njih Excellenzii Gozpodina Biskupa musika pred gradom po bandi ovde lescehega domorodnoga Regimenta B. Radosherich szplyana. — Dan pako szvetechnozti ob 10 vuri vszi zvoni varasha yjavili sze jeszu, y vesz Cleruz z Gozpodini Kanoniki ishel je pred Njih Excellenziju, kojega z prosheczium vu czirkvu dopelyashe; vugodno szada oglaszi sze perviput novi velike ezene czevnik ili orgule, y onda z musikom ovdeshnega zkladnoglasznozt drustva pochela sze je masha z popevkum: „Hodi duk szvete“ i.t.d. Pri ovoj meshi bila je vnosina obodvojega zpola, vszakoga ztalisha y reda nazochina, koju je velichanztvo Novomashnoga Paztira vu prahu poniznozt pred Vszamoguchem zkrushenoga vu zasganu pobosnozt poztavilo, y na lyubav proti milozitvnomu ovomu domovine Zaveitniku genulo, kotera vre prez toga gorucha lyuhav josh byloy ochituvala sze je, da ovdeshnega Szl. Kaptoloma G. Kanoniki, za iztinzko szvoje y szerecheno nagnenye izkazati, na vszu pri oltaru dvorbu do zadnyega noshenya szvetechnyakov y kadilnicze Njih Excellenzii Preizvishenomu Gozpodinu Novomashniku milovolyno alduvali sze jeszu; koga oszebnoga pelda vnozem zaizto lyuhavi szozu z oka je zvabila. Kad bi sze zadnyich mesha med szlosnem puczanyem vojakov Cz. Kr. Divizie Regimenta goretchenoga, ter Szlob. Kr. Varasha y Kaptoloma z velikum paradum na Kaptolomzkom piazu poztavlyenich Purgarov, y med germenem musarov z popevkum: „Tebe Bose hralimo“ dokonchala: Preizvisheni Gozpodin Biskup, kaksoder doshavshi, tak y odiduchli blagoszlav deli, y med Clerum vu redu z jedne y z druge ztrani ztojechem od vszeh redov y z druge ztrani ztojechem vu grad povernal sze je, obraduvan z veszelem poztavlyenyem vszeoga puka, koj Nyemu z jezero glaszmi: „Bog siri!“ nepreztanecze vikaj je.

Ob dveh vurah popoldan veliki y gradudersani szu bili ztoli vu tresh palachah, pri kojoj priliki, poklamkak G. Kanonik Josef Schroll doleszlededeche vugodno govorenje: Njih Excellenziju y oztale zvislene Gozte bi bil zreckel, Preizvisheni Gozpodin Biskup od szvoje ztrani lyublyeno sze zahvalechli, najpredi Njih Velichanztva Szvetlomu Cezszaru y Kralyu, zatem Szve.loj Cezszariezi, mladomu Kralyu y vszemu najvisheshemu Avstrianzkomu Rodu preszlavnu zdaviczu je napil, koju vszi szlosao z nepretergnyem: Virat potverdishe, doklam proti Otczu y Ladavezu lyuhavi puna szerdca vu popevku „Bose siri Franyu Cezara“ bi sze bila zlejala.

Zatem zdavicza pila sze je za Njih Excellenziju Gozpodina Biskupa, da Mu Ottez nebezki josche vnoqa leta za obcinzko dobro y na haszen szvete vere vu naruchaju Horvatov presiveti dopuzti. — Potlam napitnicze y zdavicze za nazochno y nenazochno domovine ehvare, branitelce y vsze zadnyich verne domorodezhe poleg ztrahorhvatzkooga obiehaja: „Bog siri!“ zpite y po naski zpevane szu bile.

Navecher bil je gornji y dolnyi varash po dobrovolynozti ztanovnikov na znamenye prestimavanya te szvetechnozti povszud razszvichen.

Hrvatski narodni preporod – ilirski pokret

- Zagovarali teritorijalnu cjelovitost Hrvatske, prihvaćali liberalne ideje
- Sve šira društvena baza
- Budnice, davorije
- Narodni duh prožima svakodnevni život
- Ilirski simboli
- Ilirski pokret – odlučujuća faza u procesu integracije hrvatske nacije

Antun Mihanović (1796.-1861.)

- Antun Mihanović Petropoljski rođen 10. 6. 1796. u Zagrebu
- Plemićka obitelj
- U Zagrebu završio osnovnu školu, gimnaziju i studij prava
- 1813. – bilježnik kod Banskog stola
- 1815.-1821. – vojni sudac u sjevernoj Italiji
- 1821. – umirovljen zbog bolesti

Ilustracija: Leksikografski
zavod Miroslav Krleža

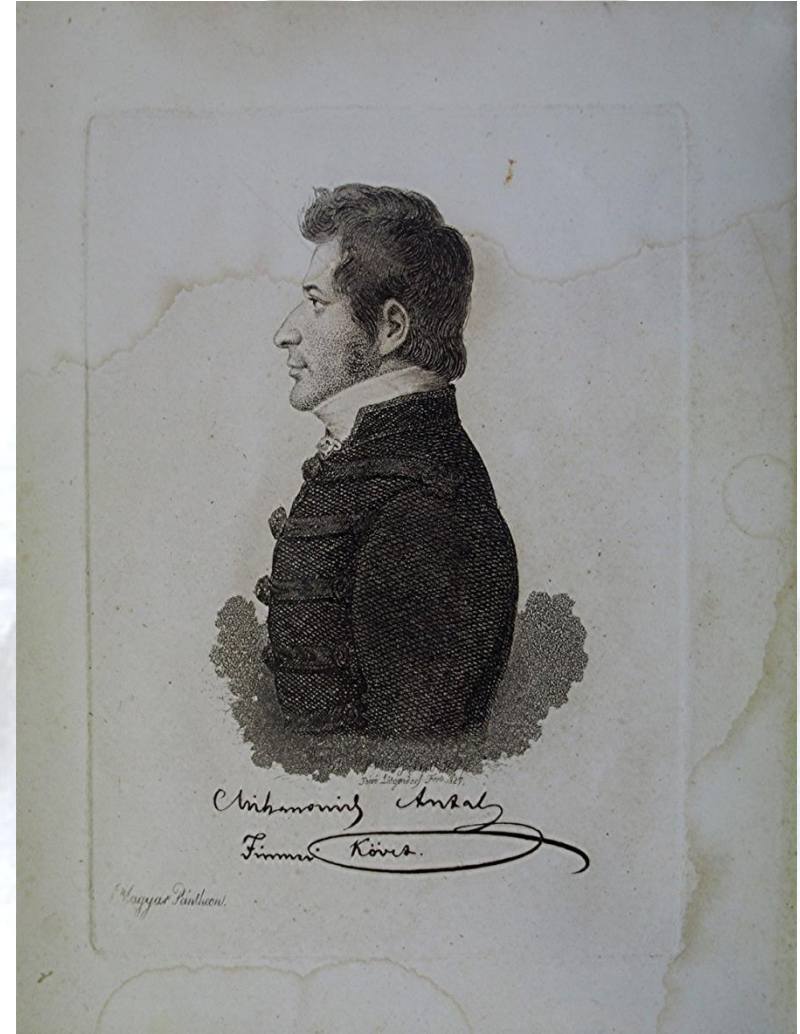
A. Mihanović

- *Reč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku* (Beč, 1815.)
- Temelj prosvjećenosti i napretka naroda u korištenju materinjeg jezika
- Preteča hrvatskog narodnog preporoda
- 1817. – u Veneciji pronašao rukopis Gundulićeva *Osmana*
- 1818. – *Znanostih i narodnoga jezika priateljom*
- U Beču se bavio komparativnom lingvistikom

A. Mihanović

- 1823.-1828. – u Rijeci radi kao službenik Gubernija, i dalje prima mirovinu
- Suraduje s Andrijom Ludovikom Adamićem
- Bio zastupnik Rijeke na Ugarskom saboru u Požunu
- Potkraj 1827. zatražio trogodišnji dopust uz zadržavanje mirovine

Slika se nalazi u kući Roberta Frangeša Mihanovića u Zagrebu

A. Mihanović

- 1828.-1831. – u Sjevernoj i Južnoj Americi radio na prodaji ugarskih vina
- *Razmatranje pitanja* – prvi hrvatski marketinški tekst
- Živio u Hrvatskom zagorju
- Od VI. 1834. do VIII. 1838. u Rijeci tajnik Gubernija
- Od 1836. do 1856. u diplomaciji: konzul u Srbiji, Solunu, generalni konzul u Smirni, Istanbulu i Bukureštu

Beleuchtung der Frage:

„Soll man nicht je eher für die edleren Ungarweine den Handelsweg nach Amerika bahnen?“ — nebst einem Vorschlag, wie ein solches Unternehmen von Seite unserer Wein-Produzenten alsbald versucht werden könnte.

(Als Manuscript gedruckt, mit der Bitte, vor der Hand in keinem öffentlichen Blatte davon Erwähnung machen zu wollen; weil ein unzweifelhaftes Aufsehen die ausgesetzte Eifersucht erwecken, und das Gelingen der guten Sache gefährden könnte.)

„Das Vorhaben, einem unserer edelsten und wichtigsten Produkte, den Weine, den Weg in den amerikanischen Handel zu bahnen, — bedarf keine ausführliche Apologie. Sicher gehört solches in die vordere Reihe der allgemein und längst schon gewünschten Unternehmungen, die sich, durch die einleuchtende Größe ihrer Gemeinnützigkeit, so bündig und laut, Jedem selbst anempfehlen.“

„Dieses wird gerne zugestanden. Dennoch dürfte wohl Mancher, sei er nun dabei betheiligter oder nicht, auch frei von übelwollender Missgunst, vorläufig fragen: wie würde der Erfolg sein? allein, wer kann den verburgen? wer ist der Herr der Umstände und Zufälle, die oft der sichbarsten Natur der Dinge zu spotten scheinen, und die scharfsinnigsten Kombinationen, wie die redlichsten Bemühungen vernichten?“

„Hätte man bei allen, viel versprechenden, neuen Unternehmen, mit der Vorstellung der augenfälligen und möglichen Schwierigkeiten, nur die Furcht des Mislingens empfunden; oder hätte man sich, blos von der schmeichhaften Idee des Gelingens erfüllt, ganz der Hoffnung überlassen; gäbe es keine höhere Stimmung, keine reinere Uneigennützigkeit, die, das Gemeinbeste im Auge, Muth hat, gegen Hindernisse anzukämpfen, Opfer zu bringen, ja Vermögen und Leben zu wagen; so wäre die Menschheit vielleicht um die gesammten wichtigen Bestrebungen und glücklichen Erfolge, im Wissen und Lehen, allerdings ärmer: — sie hätte kein Recht, auf ihre Fähigkeit fortzuschreiten stolz zu sein.“

„Unser Vaterland gewährt in allen Zeiten rühmliche Muster jener grossherzigen Sinnart und Thätigkeit. Dass auch gegenwärtig Viele davon beseelt sind, die das vereinte allgemeine und eigene Wohl, gleich warm auffassen, fördern, und bewirken wollten, — dieses in Zweifel ziehen zu wollen, hiesse die Nation arg verläumd.“

Solche Gedanken drangen sich dem Unterzeichneten im ersten Augenblicke auf, sie ermunterten und leiteten ihn, als er vor einem Jahre zuerst den Entschluss fasste, einen Versuch, für den ungarischen Weinhandel nach Amerika, in Vorschlag und Ausführung zu bringen. Er hat in dieser Absicht mit sachkundigen Männern Rücksprache gepflogen, vorzüglich, um sich über die Schwierigkeiten des Vorhabens zu belehren; und er hat schon einen deutlichen Begriff zu gewinnen getrachtet, was und wie diesfalls zu leisten wäre.

* * *

Der Gefertigte wird den HH. Committenten über die Art der Behandlung und Verpackung der Sorten, schriftlich einige nützliche Winke unverzüglich mittheilen, ebenso die Adresse, unter welcher die Partien nach Agram zu schicken kämen, unter einem bezeichnen.

Sollte ausserdem Jemand wünschen, ihn mit Commissionen in Hanf, weissen Wachs, Wachholder-Brandwein, Sliwowitz, oder Brandwein zu versehen; so ist er bereit, gute Qualitäten dieser in Amerika gesuchten Artikel, zu kleinen Partien, zu übernehmen, und deshalb in eigene Verabredungen einzugehen.

Es wird für die vollen Partien der einzelnen Sorten subscribirt: Erzeuger von mehreren, können für solche auch mitzeichnen.

Diese Blätter sollen, für die Theilnehmer an diesem Handels-Versuche, wie ein Vertrag in Commissions-Geschäften gelten.

Pesth am 20-ten April 1828.

A. v. Mihanowich,
vormals Landtags-Deputirter des Fiumaner Seebairkes.

Mihanovićev spis na njemačkom jeziku o prodaji i plasiranju hrvatskih i ugarskih vina u Sjevernu i Južnu Ameriku, 1828. (original)

151

Iz knjige Jelene Očak,
Antun Mihanović,
Zagreb, 1998., str. 151.

A. Mihanović

- Cijenjen diplomat
- Tijekom boravka u Solunu počeo skupljati stare slavenske rukopise na ćirilici i glagoljici – *Collectio Mihanovićiana* u HAZU
- Pisao ljubavne i domoljubne pjesme, objavljene u *Danici* i *Uraniji*
- Umrovljen u studenome 1856.
- Cesargradski Novi Dvori

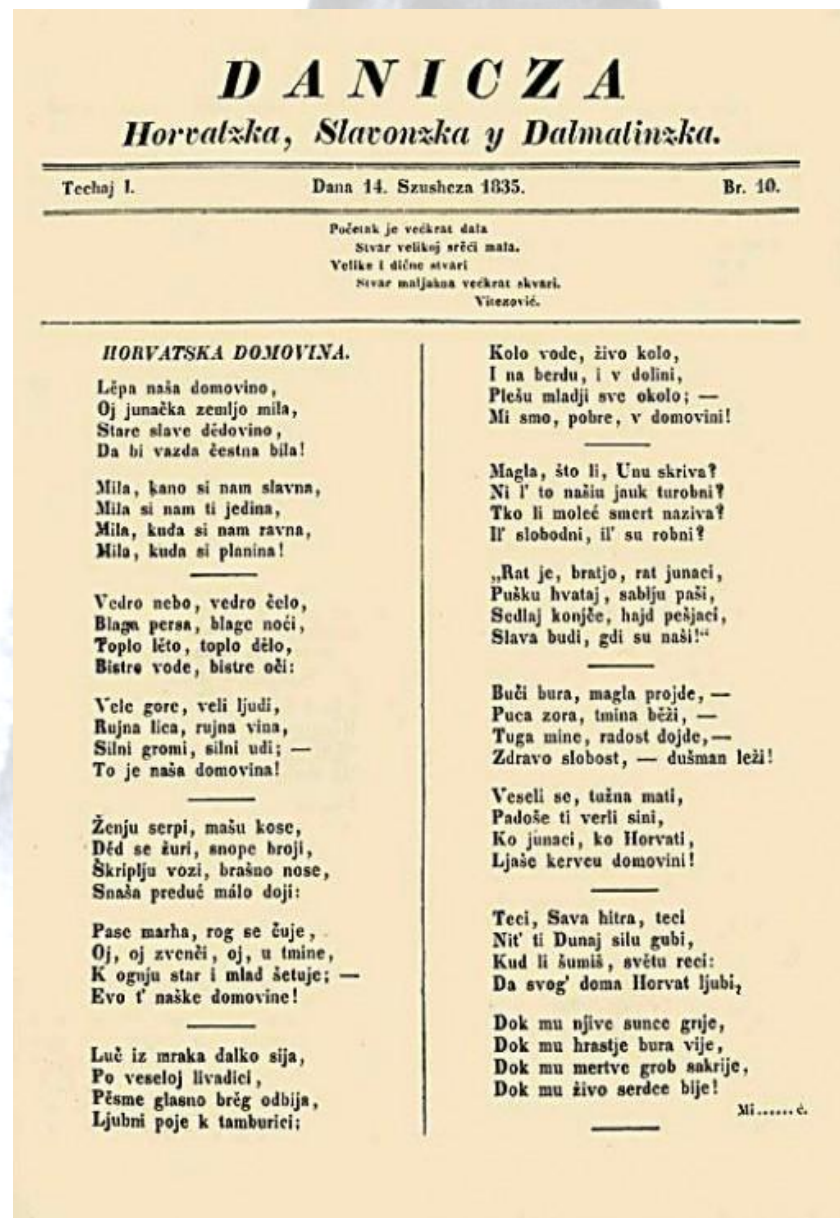
A. Mihanović

- Oženio se 1841. ili 1842. u Solunu, supruga Hieronima (Jerotina Joana) Candley
- 1843. rođena kći Marietta
- Umro je 14. studenoga 1861.
- Pokopan na starom župnom groblju u Klanjcu
- 1877. grob je premješten na novo groblje, današnji spomen-park znamenitih Klanjčana

Horvatska domovina

- Horvatska domovina, *Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka*, br. 10. od 14. 3. 1835.
- Tiskana novim pravopisom
- Štokavski jezik
- Pjesma jednostavnog, umjerenog i simetričnog sklada
- Domovina kao obećana zemlja, sveta mjesta Sava, Dunav i Una
- Kasnije dodani Drava i more

Gdje je spjevana Hrvatska domovina?

- U Hrvatskom zagorju
- Inspiracija – šetnje Zelenjakom
- 1935. spomenik hrvatskoj himni u Zelenjaku (Braća hrvatskog zmaja)

Gdje je spjevana Horvatska domovina?

- U Rijeci
- Kako to da u izvornoj verziji pjesme nema mora?

Josip (Josif) Runjanin (1821.-1878.)

- Josip (Josif) Runjanin rođen je 8. 12. 1821. u Vinkovcima
- Otac bio inženjerijski časnik
- U Vinkovcima završio osnovnu školu i gimnaziju
- Unovačen krajem 1838. u Ogulinsku pukovniju
- Primljen u kadetsku školu
- 1840. premješten u Glinu

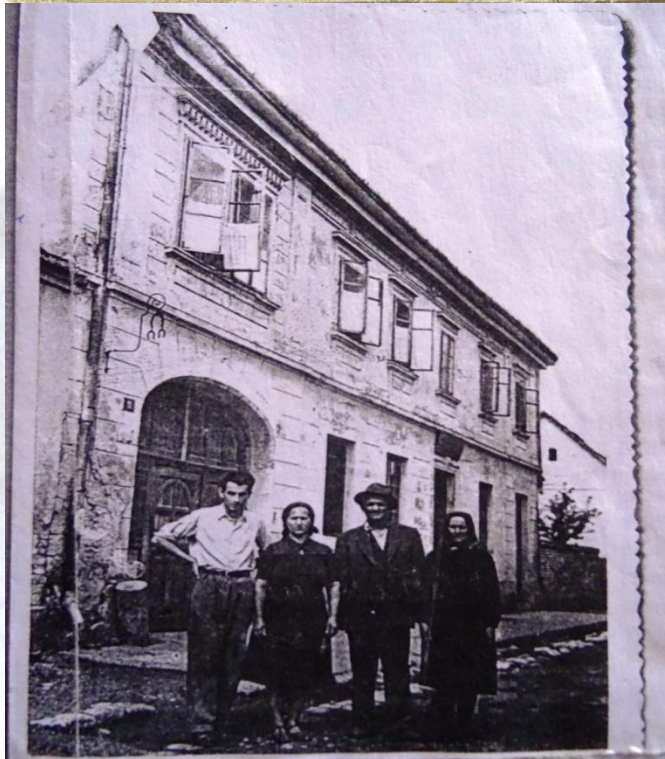
J. Runjanin

- Uključio se u tzv. glinski ilirski krug (na čelu Josip Marić, članovi brojni časnici, Ivan Trnski, Josip Jelačić)
- Pjevanju i sviranju po notama podučavao ga kapelnik Josef Wendl
- 1843. Trnski u Jelačićevu čast spjevao pjesmu *Ljubimo te naša diko*, Runjanin je uglazbio

Runjanin i Horvatska domovina

Slike su
vlasništvo
Lidije
Kristine
Klobučar

- 1846. Runjanin je uglazbio Mihanovićevu *Horvatsku domovinu*
- Inspiracija Donizetti ili Schubert?
- “smatrati napjev *Lijepa naša* izvornim proizvodom ranoga hrvatskoga glazbenog romantizma” (A. Tomašek)
- Prvi put izvedena u kući Petra Peleša u Glini

Runjanin i Hrvatska domovina

- Runjanin zamolio kapelnika Wendla da prilagodi napjev za muški zbor i puhački orkestar
- Pjesma izvođena u Vojnoj krajini i civilnoj Hrvatskoj, postala vrlo popularna
- Nije sačuvan originalni notni zapis
- Najstariji sačuvani notni zapis iz 1861. – Vatroslav Lichtenegger

Runjanin i Horvatska domovina

L. Županović: O napjevu Josipa Runjanina za tekst Antuna Mihanovića

Lichtenegger-Runjanin K-278

ARHIV
HRV. PJEV. LICEJNY "KOLO"
HRVATSKI PJEV. ZAKLAD
ZAGREB, GUDULICEVA 8

Tenori
Bassi

1. Lijepa naša domovino,
2. Teci Savo Dravo teci. Oj hrvatska
nit ti Dunaj

zemljo mila, stare slave djedo vino, da bi varda
si lu gubi kud li sumis sjetu reci: da svoj narod

f *allarg.* *allegro*
častnabila. Mi-la kva-no si nam slavna
Hrvat ljubi. Dok mu rji-ve sunce gri-je

mila si nam ti je di-na mi-la kuda
dok nam krašće bdra vi-je dok mu tielo

si nam ravna, mila kuda, si planina,
grob sakrije. dok mu živo srce bi-je

- Trnski i Runjaninov bratić: Lichteneggerova harmonizacija gotovo identična Runjaninovoj
- Početkom 20. st. potomci J. Wendla osporavali Runjaninovo autorstvo na temelju obiteljske usmene predaje

Preuzeto iz zbornika *Antun Mihanović i njegovo doba*, Zagreb, 1996., str. 55.

Runjanin i Hrvatska domovina

- Franjo Ksaver Kuhač 1893.: skladatelj *Lijepa naša* je Runjanin
- Poziva se na tvrdnje Trskoga i Nikole Runjanina
- Kuhač tvrdio da je 1891. aklamacijom izabrana za hrvatsku himnu
- Nova istraživanja to opovrgnula
- Jedna od narodnih himni

Lijepa naša domovino

- 1905. zahtjev Saveza hrvatskih pjevačkih društava da se *Lijepa naša domovino* proglasi hrvatskom himnom
- Pjevana 29. 10. 1918. – neformalna potvrda statusa
- 29. 2. 1972. službeno proglašena himnom SR Hrvatske 1. amandmanom na ustav; potvrđeno u Ustavu iz 1974.
- 1990. – služena himna Republike Hrvatske (Ustav, Zakon o grbu, zastavi i himni RH te zastavi i lenti predsjednika RH)
- Gotovo 130 godina od uglazbljenja do službenog proglašenja himnom

HORVATSKA DOMOVINA.

Lěpa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave dēdovino,
Da bi vazda čestna bila!

Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina!

Teci, Sava hitra, teci
Nit' ti Dunaj silu gubi,
Kud li šumiš, svētu reci:
Da svog' doma Hrvat ljubi,

Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrastje bura vije,
Dok mu mertve grob sakrije,
Dok mu živo serdce bije!

Mil... d.

Lijepa naša domovino

Lijepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino,
da bi vazda **sretna** bila!

Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina.
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina!

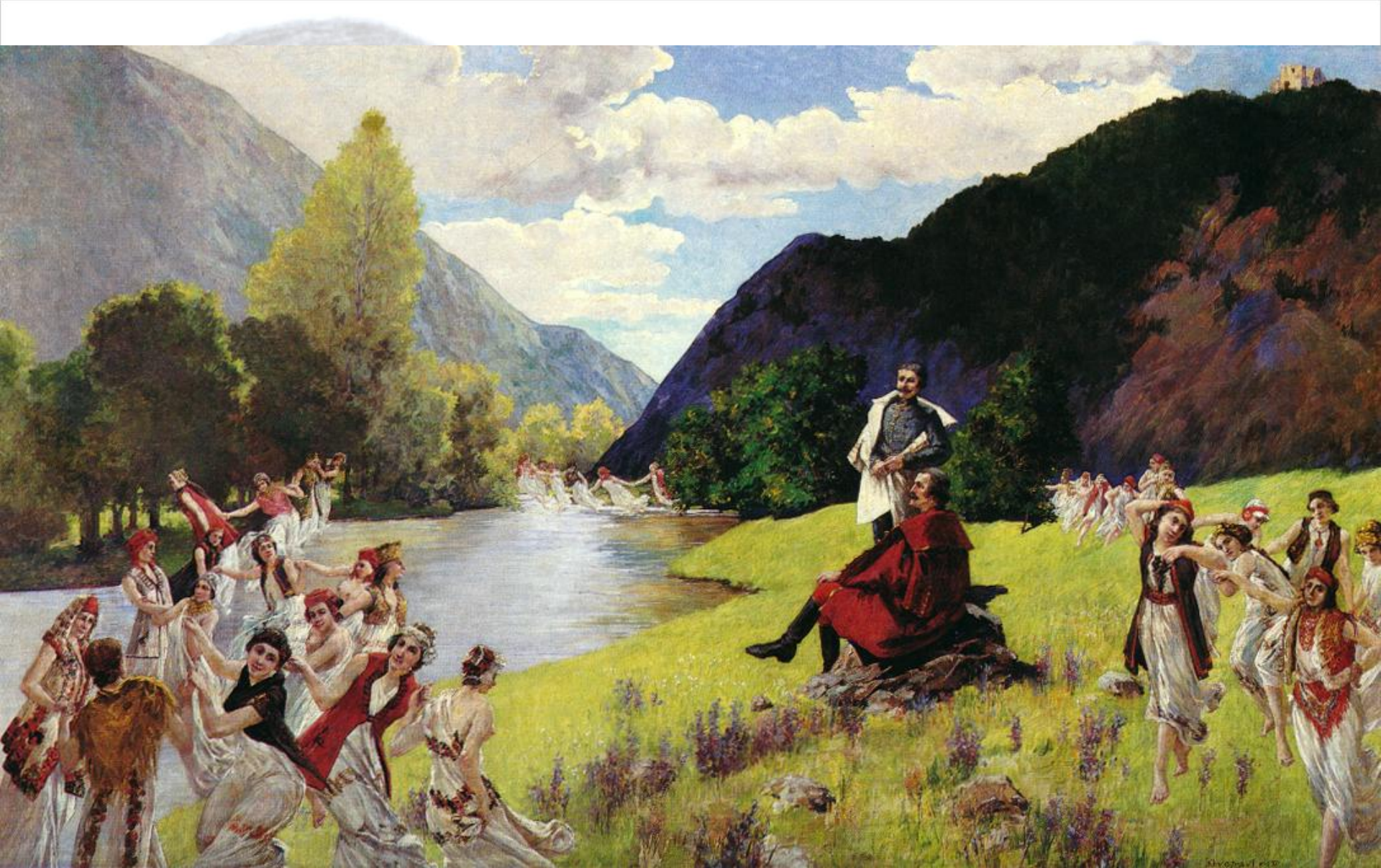
Teci Dravo, Savo teci,
Nit' ti Dunav silu gubi,
Sinje more svijetu reci,
Da svoj **narod** Hrvat ljubi.

Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije,
Dok mu mrtve **grobak krije,**
Dok mu živo srce bije!

J. Runjanin

- Napredovao u vojnoj hijerarhiji
- 1861. oženio Otiliju Peraković; imali jednu kćer
- 1865. predstavnik Prve banske pukovnije u Hrvatskom saboru
- 1871. potpukovnik
- 1876. umirovljen
- Umro je 2. 2. 1878. u Novom Sadu

Oton Iveković, Lijepa naša domovino, ulje na platnu

Sjećanje na Runjanina

Sjećanje na Mihanovića

R. Frangeš
Mihanović,
u Opatičkoj 12

Gradska knjižnica i čitaonica Klanjec

Sjećanje na Mihanovića

Sjećanje na Mihanovića

Vlasnik Željko
Kolar

Hrvatska pošta,
2021.

RADNI LJUDI SVOJIM SUGRAJANIMA

KIK NASKA VS 20

sljepo ovaš danošao,
oj junačka zasluga mila,
stare stane djetelino,
da bi oazda sreća mila.

mila, bano si nam stana,
mila si nam li jela,
mila, budo si nam raona,
mila, budo si planina!

teci draco, sauci teci,
mil' ti dunoš sile gaci,
sioje mare sojela teci,
da soaj narod brodi teci.

dob mu nioe suoe grije,
dob mu brasee bura oije,
dob mu wioe grobab trije,
dob mu zioe sioe bije!"

oslobo mihanović napisao je. Vroatska hioeua rofeci

MIHANOVIĆEVA ULICA

2020

2020

Hvala na pozornosti!

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

*Projekt Hrvatska i Europa: institucije i
pojedinci u razvoju modernoga društva i
države*

380-01-02-23-41